

SZEMLE

Az Országos Pedagógiai Könyvtár Évkönyve 1960. Bp. 1961. 148 l.

Amint ezt már olyan sokan megtették előttünk, nekünk is, újra le kell szögeznünk azt a máig is szinte érthetetlen huzavonát, ami századunk első négy évtizedének hazai könyvtárpolitikáját a pedagógiai, iskolai és nevelői könyvtárügy vonatkozásában jellemezte. Népi demokratikus rendszerünknek egyik fő célja a kulturális forradalom megvalósítása; ezen belüli részfeladat az oktatás és nevelés kérdéseinek méltó kezelése, s még ezen belül az ezzel kapcsolatos iskolai és nevelői könyvtárak ügyének rendezése. Ismeretes, hogy erre, sajnos, a terület nagy kárára, csak a legutóbbi években kerülhetett sor, de ezzel is félvszázados mulasztások céltudatos pótlása és lendületes helyreigazítása történt meg.

Az 1958. szeptember 1 óta működő Országos Pedagógiai Könyvtár első évkönyve e fontos kérdéscsoport múltjáról, mai helyzetéről és problémáiról tájékoztatja a szélesebb könyvtári világot. Előjáróban meg kell jegyeznünk, hogy több évkönyvünkhöz hasonlóan ez is több év adatait vegyíti össze — hol csak 1960. évi, hol már 1961. évi adatokat is ad —, másrészt ez is igen későn, csak a jelzett beszámolási évet követő második évben jelent meg. Új intézmény számol be benne, eddig kevésbé ismert terület csak most fejlődésnek indult helyzetéről: e tények menthetik fogyatékoságait.

Az *Évkönyv* sokoldalúságával kelti fel a figyelmet: egy pedagógiatörténeti, egy a nevelői könyvtárak szervezeti kérdéseivel foglalkozó, egy kölcsönzési kérdéseket érintő s egy, a központi könyvtár hányattott költözési tapasztalatairól hírt adó tanulmányt közöl, amelyekben felül két

fontosabb tanulmányról az alábbiakban részletesebben is meg kell emlékeznünk.

A Könyvtár igazgatója, V. WALDAPFEL Eszter mintegy ötvenoldalas elemző tanulmányban számolva be a rábízott terület 1960. és részben 1961. évi adatairól, helyzetéről és a terület problémáiról, első ízben kísérel meg az Országos Pedagógiai Könyvtár több mint félvszázados előtörténetének, valamint az iskolai és nevelői könyvtárügy utolsó 50 évi problémáinak történeti összefoglalását. Mint már említettük, a zavaros és tisztázatlan felfogásoknak, bizonytalanságoknak, folytonos átszervezéseknek elszomorító képe tárul elénk a bonyodalmas történeti szövevényből. A történeti összefoglaló helyesen bontja ki és tárja elénk a könyvtár „új, tudatos programját: a sürgető társadalmi igény kielégítésére irányuló törekvést”. A könyvtárra ma is érvényes az indulásakor megállapított tény: nagy távlatok és nagy feladatok állanak előtte.

E képből üde színtölt a pedagógiai dokumentáció ügye, amelyről a *Magyar Könyvszemle* is részletesen beszámolt néhány évvel ezelőtt RÉDL Endréné tollából. Az *Évkönyv* most újból, más szempontok szerint foglalja össze ennek történetét egy, a *Külföldi iskolareformok a pedagógiai dokumentáció tükrében* című tanulmány érdekes, de kissé erőltetetten ide illesztett első fejezeteként. E fejezet értékes adataival inkább a WALDAPFEL-tanulmány kereteibe kívánkoznék.

Az országos szintű pedagógiai dokumentáció gerince, a *Neveléstudományi Tájékoztató* az utóbbi években jelentős fellendülést mutatott: példányszáma ugrásszerűen nőtt, az iskolák mind kötelező erővel beszerzik, már nyomtatásban jelenik meg. Az *Évkönyv* szerint a munkák középpontjában

négy fő téma szerepel: az iskolareform, a közösségi és az erkölcsi nevelés s a felnőttoktatás. Ennek ugyan ellentmondani látszik az a tény, hogy az 1960. évi 2561 ismertetésből mindössze 77 téma vág ez utolsó tárgykörbe. Az Országos Pedagógiai Könyvtárnak járó 450 féle folyóiratból 180 külföldi folyóiratot ismertetnek rendszeresen a tényleges feladatok és igények egyre biztosabb ismeretében. A jelentős dokumentumokat le is fordítják. 20 000 szakfordításból álló gyűjteményük van már. 1960-ban az *Évkönyv* szerint 669 anyagot fordítottak le, kb. 15 000 oldal terjedelemben. A 669 db-ból a legtöbb (108) a marxizmus—leninizmus, a módszertan (85) s a tantervek (72) területére esett. Furcsa, hogy pl. a pályaválasztás vagy a gyermekvédelem egész évben mindössze 3—4 db-bal szerepelt. Az 1960. évi 164 féle ismertetett külföldi folyóirat arányos megoszlása mellett mégis meglepően kevésnek tűnik a mindössze 3 bolgár, 2 román és 3 jugoszláv folyóirat.

Munkájuk illusztrálására az *Évkönyv* ILLÉS Lajosné összeállításában mindjárt közül is egy színvonalas elemző összeállítást a különféle iskolareformokról, amelynek címét már fentebb említettük. A feldolgozás bázisa, mélysége és szerkezete egyaránt igen gazdag és sokoldalú. Azt hisszük azonban, joggal érdekelhetné az olvasókat, ha a dokumentációs szolgáltatások sorsáról, a tájékoztatások igénybevételéről, elterjedtségéről és gyakorlati felhasználásukról is olvasható lenne az *Évkönyv*ben némi adalék.

Az új hálózat első ilyen összefoglalása általában szépen sikerült bemutatkozás, mert rokonszenvesen és átfogóan tárja a könyvtári közvélemény elé a terület nem lebecsülendő nehézségeit és elismerésre méltó kezdeti eredményeit. Az *Évkönyv* külső kiállítása még szerény, a papír anyaga, a fényképek legközelebb bizonyára mutatósabbak lesznek. Végössz benyomásunk az volt, hogy az intézmény együtt fog nőni feladataival, ha a nagyon szükséges elvi és anyagi segítségeket meg is kapja.

HODINKA LÁSZLÓ

Arany János „Kapcsos könyve”. Bp. 1962, Akadémiai Kiadó.

A *Kapcsos könyvet* az Akadémiai Könyvtár kéziratára őrzi és ennek hajtálpontos

másolatát készítette el — az Akadémiai Könyvtár tudományos munkatársainak közreműködésével — a kiadó. A kísérő tanulmány SÓTÉR István akadémikus, számos ARANYtanulmány szerzőjének munkája, a magyarázó jegyzeteket SÁFRÁN Györgyi készítette, aki az ARANY-családnak több eddig ismeretlen levelét publikálva, új adatokkal gazdagította az ARANYkutatást.¹

Az irodalomtörténészek, a magyar irodalom ismerői a *Kapcsos könyvet* becses emlékeknek tartják, mert ez tartalmazza ARANY 1877 után írott költeményeit, melyeket *Őszikék* címen foglal össze ő maga. Az *Őszikék* a régóta remélt, várva várt „független nyugalom”: az akadémiai főtítkárság terheitől való mentesülés korszakában születtek, mikor a költő feleségével és kis unokájával, Piroskával a Margitszigeten nyaralt és a megmegsobbanó, hullámzó Duna természetes zenéjével aláfesthette az ihletet a tölgyek lombjai alatt... Csaknem naponta gazdagodnak a papírlapok egy költeménnyel: a szigeti élmények epizódjai rajzolódnak ki bennük. „1877 nyarának ez áldott termése, majd az elkövetkező három esztendőé is, a fogalmazás papírlapjairól gondos, tiszta másolással a kapcsoskönyvbe kerül — egy kulccsal zárható, barna bőrkötésű könyvbe, melyet GYULAI Páltól kapott ajándékba.”² Nem ismeretlen, hogy a könyvet GYULAI egyik tanítványától: NÁDASDY Tamástól kapta, s állítólag ilyen megjegyzéssel adta azután ARANYnak: „Legyen a tied, János, neked szebb írásod van, szebb költeményeket is írsz nálam”. ARANY még az ajándékozás évében: 1856-ban beleírta néhány versét (*Szondi két apródja, Néma bú, A hegedű száraz fája Pázmán lovag, Köszöntő vers* stb.). Ezeket követte „Uj folyam” felirattal az *Őszikék* ciklusa. A *lepke* c. költeménnyel kezdődött, és a *Kapcsos könyv* utolsó darabja az *En philosophe* lett; az első költemény dátuma 1877. júl. 3, az utolsóé 1880. dec. 10.

Az *Őszikék* ARANYA kesernyés — nem elkeseredett — megbékéléssel tekint maga körül: PETŐFI költői forradalmának örökségét hűséggel őrzi egy teljesen ellen-

¹ Vö. SÁFRÁN Györgyi: *Arany János és Rozvány Erzsébet*. Bp. 1960.

² *Ism. m.* 6. 1.

kező áramlatú politikai korszakban... Más a kor és vele együtt megváltozott az olvasó közönség érdeklődése is; ezért némul el ARANY — legalábbis kifelé. A *Kapcsos könyvből* nem akar semmit közölni, csupán GYULAI erőszakossága révén kerül innen nyilvánosságra *A tölgyek alatt* című, amit egy ostoba névtelen gáncsoskodó levél miatt meg is bánt. GYULAI továbbra is küzdött a közlésért, ARANY azonban — néhány vers kivételével — ellenállt, és csak halála után váltak általánosan ismertté a kapcsos könyvbe írt költeményei. Legújabb irodalomkutatásunk kimutatta, hogy a költő ezen „utolsó korszakában a népies forma és kifejezőmód helyébe itt már véglegesen egy olyan stílus lépett, mely megőrzi a népiességből a tisztaságot és a világosságot, de csaknem teljesen szakít a népdallal, sőt általában a dalszerűséggel is; egy új korhoz, egy új életérzéshez kapcsolódik ez a líra: a városi költészet új hangjai foglaltnak benne, a kapitalizmus magyar korszakának jelenségei tükröződnek a témákban, s sok tekintetben a Nyugatkorszak város-lírájának előzményét is képezik.”³ 67 eldöntötte 48 magyar kérdését, a társadalmi forma egyelőre szilárdan kialakult. ARANY felismeri és kimondja az *Őszikékben* rezignáltan. Bukás és kudarc ez 48-cal szemben...

Az igazi ARANY talán soha nem állt felismerhetőbben, tisztábban közönség előtt, mint most, amikor a *Kapcsos könyv* hű mását vehette kezébe kegyelettel. Idézniem kell az olvasót, aki a *Magyar Nemzetben* vallott erről: „... Arany költeményeit nemrég is kiadták újra. A Kapcsos Könyv olyan sikert ért el, hogy egy második kiadás is elkelve az utolsó példányig. Nagykőrösön például negyven példányt kérték belőle és csak három példányt kaphattak az első szétküldés alkalmával. Ceglédre egy példány érkezett, sokan nem is látták a könyvet, akik látták, azok közül jó néhányan örömmel vállalnák a nyolcvan forintos árat, csak hozzájuthatnának a szép műhöz.”⁴ — Tudom, voltak irodalomtörténészek, könyvtárosok és még sokan, akik megcsóválták fejüket

hallva a kiadó szándékáról: úgy érezték, hogy valaminő ARANY-relikviának 2200 példányban történő sokszorosításáról van szó. Vajon szabad ezt? E vád alaptalansága a megjelenés és jól megérdemelt siker óta beigazolódtott; hiszen nem giccses, nem a költő tintatartóját vagy tollát készítették el szériában. Művét adták közre olyan keretben, „tálalásban”, amely neki is kedves volt. Lehetetlen a hasonló *Kapcsos könyv* nem úgy kézbe venni hogy ne éreznők annak a sajátságos varázserőjű fluidumnak áradását, amely ARANY János lapozgató keze nyomán támadt...

Az Akadémiai Kiadó minden munkatársával szépet alkotott. Kifogásolnunk kell azonban a formájában jó, de minőségében gyenge díszítő zárat, amely például az én példányomat már nem nyitja csukja, mert — letörtött.

DR. SZEMZŐ PIROSKA

Pálffy Endre: A román irodalom története Bp. 1961, Gondolat. 455 l.

Az utóbbi években megnőtt a világ-irodalom s ezen belül a szomszédirodalmak iránti érdeklődés, mely most már nem elégszik meg az egyes művek fordításaival, a külföldi irodalmak irodalomtörténeti bemutatását is igényli.

PÁLFFY Endre román irodalomtörténete is ilyen jellegű fontos szakmai kézikönyv. A munka jellemzői a jól áttekinthető szerkezet, a könnyed és vonzó előadásmód, az új kutatási eredmények, a román és a magyar irodalom évszázados kapcsolatát is érzékeltető, új módszerű feldolgozás, amelynek éppen az említettek alapján a két nép kulturális érintkezései vonalán fokozott jelentősége van. Mindezt azért bocsátottuk előre, mert indokoltnak tartjuk előjáróban annak megállapítását, hogy PÁLFFY Endre könyvének ez a magyar olvasó számára a megértéshez és befogadáshoz nélkülözhetetlenül szükséges tárgyalásmódja — néhány kisebb hiány számbavétele után is — döntően a mű és a szerző javára billenti a kritikai mérlegelést.

Miben látjuk a magunk részéről *A román irodalom története* említett hiányait?

³ *Ism.* 5. l.

⁴ *Id. lap.* 1962. okt. 28. *Arany János sirjáról.* Név nélkül.

Mindenekelőtt egy-két szerkezeti problémában, pedig ez az átgondolt, határozott felépítésű és jól áttekinthető szerkezet a munka egyik főerőssége.

PÁLFFY könyvének szerkezete kétségkívül jó eredménnyel kibírja a kritikai teherpróbát. A mű korszakolása világos és kielégítő. A tárgyalás bizonyos mértékig újszerű megoldása — amelyre a továbbiakban még visszatérünk —, a történeti és művelődéstörténeti elemeket is tartalmazó bevezető összefoglalások műfaji feszültséget nem teremtenek, ugyanakkor szélesebb távlatot tárnak az olvasó elé. Viszont éppen ezekkel az összefoglalókkal kapcsolatban támad az az érzésünk, hogy a mi reformkorunk végéig, tehát az 1848 elejéig terjedő szakaszon bővebbek, mint az 1848-tól napjainkig terjedő részekben.

Az viszont már csak részben szerkezeti probléma, hogy a népköltészetéről szóló bevezetőt, de nem kevésbé az 1848. évi román polgári forradalom időszakával foglalkozó fejezetet (*III. rész. A polgári demokratikus forradalom korának irodalma*) nem érezzük eléggé kidolgozottnak. Hiányoljuk továbbá az esztétikai elemzés több helyütt mutatkozó elmaradását. Az egyes írói életrajzokban, kivált a IV. részben (*A kapitalizmus korának irodalma*) a szerző több helyütt nem fejt ki eléggé alapján helyes megállapításait. Így ismételten előfordul, hogy míg a történeti, irodalom- és művelődéstörténeti párhuzamokkal eredménnyel boldogul, a tárgyalásban, az egyes írók bemutatásakor az irodalmi alkotás értékelésének kiegészítő, illetve kísérő jelenségei: az elemző részek, a művelődéstörténeti, kivált a sajtó- és kiadástörténeti vonatkozások elhalványulnak, háttérbe szorulnak vagy éppen elmaradnak.

A szerkezetről szólva ugyanakkor nem lehet eléggé hangsúlyoznunk, milyen nehézségekkel birkózott meg sikerrel a szerző az új módszerű összefoglaló bevezetések alkalmazásával. Az egyes fejezetek élén tárgyalt történeti bevezetés nemcsak tartalmában, a történeti, irodalom- és művelődéstörténeti vizsgálatot egybevető és egyeztető módszerével is eltér a korábbi szokványos eljárástól. Ennek köszönhető *A bomló feudalizmus és a kialakuló kapitalizmus korának irodalma* részben a román felvilágosodás, *A kapitalizmus korának irodalma* részben *A XX. század irodalma*

az *első világháború végéig* alfejezet igen sikerült kidolgozása. Különösen a román felvilágosodásnak az egykorú közép-kelet-európai, szélesebben az európai fejlődéssel való összefüggése kimutatásában nyit a szerző jelentős távlatot a további kutatás számára.

Ezzel szemben a román népköltészetéről szóló bevezető fejezetben nem érvényesíti eléggé a párhuzamos, közel azonos vagy törvényszerűleg eltérő jelenségekből levonható következtetéseket. Pedig éppen ezen a területen mutatkozott volna bő, alapvetően újszerű eredménye az összehasonlító vizsgálódásnak. Így népköltészeti vonatkozásban szinte alig lehet kitérni tárgyunk esetében a kelet-európai népköltési vándormotívumok útjának megvizsgálása elől. Az egyes népköltészeti műfajok: ez alkalommal csak a népmesét és a népballadát említjük, mind délkelet-európai vagy még szélesebben kelet-európai, mind szűkebb, román-magyar vonatkozásban az azonosságok és eltérések törvényszerű változatait mutatják, amelyekből az egész népköltészeti fejlődésre is alkalmazható következtetésekre lehetne jutni. Mindez azonban itt nem történik meg, ennek következtében a több százból szőtt fonál eléggé egyszínűnek, a fejezet inkább leíró jellegűnek tűnik. Ami pedig a tárgyalásmódot illeti, kissé merésznek érezzük a „népköltési termés” szinte napjainkig történő felkísérését. Ha viszont erre vállalkozott a szerző, nem hanyagolható el a munkásfolklor felvetése sem. Indokoltabb lett volna erről a maga helyén, *A népi Románia irodalmi élete* záró fejezetben röviden szólni.

Említettük, hogy *A polgári-demokratikus forradalom korának irodalma* című fejezetben is lenne kisebb kifogásolni valónk. Hiányoljuk a román Negyvennyolc és az egykorú európai szabadsághozzámok, köztük a magyar forradalom és szabadságharc összefüggéseinek bármilyen vázlatos kifejtését. Ez elmaradt a történeti bevezetésben, de nem akadunk nyomára a román Negyvennyolc író-politikusai: Nicolae BĂLCESCU és Cezar BOLLAC tárgyalásakor sem.

Az életrajzok kérdésének felvetése viszont elvezet az egyes írói portrékkal kapcsolatban említett másik kritikai kíváncsalmához. Ahhoz ugyanis hogy ezekben az általános esztétikai, a költőknél a proz.

diái elemzés néhol nem eléggé elmélyült. Feltehető, hogy a terjedelmi korlátok ennek következetes kifejtését akadályozták, mégis nagyobb figyelmet kellett volna fordítani az esztétikai kérdések vizsgálatára. Ugyanakkor ezek a szerzői portrék igen sokoldalúak, a gazdasági-társadalmi viszonyokba, az adott irodalmi és művelődési miliőbe ágyazottak. Aki, mint e sorok írója, a szomszédnépi irodalmi-történeti kapcsolatok oldaláról közelíti meg az életrajzok értékeléseit, többségében el is fogadja a szerző fejtegetéseit. Csupán néhány ponton, látszólag kisebb jelentőségű kérdésekkel kapcsolatban lenne a múlt század hetvenes éveitől napjainkig terjedő időszakban megjegyezni, kiegészíteni valónk.

Igy a SLAVICI-portréban szívesen olvastunk volna valamivel többet az író, a publicista és politikus erdélyi időszakáról, mind erdélyi román irodalmi kapcsolatairól, mind nemzetiségpolitikai működéséről. A szerző esetleg megemlíthette volna SLAVICI egyéves fogházbüntetéssel járó 1888. évi sajtópörében a kolozsvári törvényszék mint sajtóbírótság előtt elhangzott, magyar irodalmi vonatkozást is tartalmazó védőbeszédét, amelyben végeredményben a népek közötti megértés szükségességére utal. Az ilyen „kitérőkkel” közelebb lehetett volna hozni a magyar olvasóhoz a nemzetiségi kérdésekkel is összefonódott egykorú művelődési és irodalmi mozgalmakat. Az erdélyi irodalmi-politikai háttér felvázolása egyébként sem érdektelen. PÁLFFY Endre is megállapítja, hogy COȘBUC például az egykorú erdélyi és magyarországi román nemzeti párt napilapjánál, a *Tribunánál* töltött időszakot „leggyümölcsözőbb éveinek” tekintette. A kitűnő, tömör COȘBUC-portréban a költőnek PETRŐFI iránt érzett nagyrabecsülése további irodalmi bizonyítékait is érdemes lett volna megemlíteni. Alexandru MACE-
DONSKI megkapó, sokoldalúan kiképzett életrajzában szívesen olvastunk volna arról, mi készítette az EMNESCU halálakor írt antagonistá epigramma megírására. Gondoljuk, ha a terjedelem nem korlátozza, bővebben szól volna MACE-
DONSKI francia irodalmi kapcsolatairól, a francia modernista irányzatoknak a román szimbolizmus bejelentőjére tett hatásáról.

Finom, elmélyült kistanulmányban foglalkozik Ștefan Octavian IOSIF életútjával. Alapvetően helyes az a kiinduló megállá-

pítása, hogy IOSIF-ban nem csupán a melankólia költőjét kell látni, mint azt a román polgári irodalomtörténetírás hirdette. Összetett egyéniségét az urbanizmus és népi-ség belső lírai küzdelmében kell bemutatni, ahogy erre PÁLFFY Endre is figyelmeztet. A szerzőnek fejlett érzéke van az írói pályaképek belső ellentmondásainak bemutatására. Bizonyítja ezt két további nagyigényű portré, a GOGA-és a REBREANU-életrajz, amelyekből a kérdésekkel kevésbé ismerős olvasó is megérti, miért következett be mindkettőjüknél a nagyszabású alkotások ellenére az irodalmi megtorpanás, az eszmei csőd. S hogy mennyire figyelemmel kíséri a szerző az ugyanakkor érlelődő, bontakozó újat, jó példa erre Alexandru TOMA, a két világháború közötti román munkásmozgalom költője, szerkesztője és egyik irodalmi szervezője életművének ábrázolása. Itt, de mindenesetre a két háború közötti fejezet végén érdemes lett volna megemlíteni a román és magyar demokrata és munkásírók korabeli kapcsolatait.

A két háború közötti időszak irodalmi áttekintését három nagy portré zárja. A Tudor ARGHEZIRŐL, Mihail SADOVEANURŐL és Mihai BENIUCRŐL adott gondos pályaképek az összefüggések szálainak biztoskezü összefogásáról, mindhármuk irodalmi helye és jelentősége pontos megállapításáról tanúskodnak. A három életrajz a népi Románia irodalmi életéről szóló zárófejezet méltó bevezetése. A SADOVEANU-pályakép komoly erőssége, hogy — a szerző meghatározásával élve — végigkísérhetjük a realista kezdetektől, a századeleji novel-láktól, a kritikai realizmus jegyében létrejött regényeken át a szocialista realizmus művészi eszközeivel alkotott új regényig (*Mitrea Kokor útja*, 1949) megtett utat. Talán érdemes lett volna megemlíteni, hogy a harmincas években a nagyváradi *Familia* folyóiratban közölt román-magyar irodalmi ankét keretében milyen határozottan foglalt állást a két nép, a két irodalom kapcsolatának elmélyítése ügyében. A BENIUC-portrénak különösen azt a részét emelnék ki, ahol lírája forradalmi demokratizmusáról, a népnyelv, a népköltészet elemeinek tudatos használatáról szól.

Az említett záró fejezet (*A népi Románia irodalmi élete*) természetesen csupán vázolhatja az elmúlt közel két évtizedes fejlődési szakasz eredményeit s a jövő-

fejlődés távlatait. Világos, összefoglaló tárgyalásmódja így is biztos eligazítást nyújt a napjaink román irodalmát mozgató és foglalkoztató kérdésekben mind a nagyszámú új alkotó, mind az írói kongresszusok, irodalmi értekezletek főbb határozatainak bemutatásával. A fejezet elolvasása után magunk is felismerjük az élő magyar irodalom fejlődési útjával egybevethető és kimutatható hasonlóságot.

PÁLFFY Endre román irodalomtörténetét alapkérdéseit sikeresen megoldó, jelentős tudományos vállalkozásnak tartjuk. A mű egészét jellemző elmélyült kutatói igény, a történelmi-társadalmi fejlődés jelenségeit az irodalmi jelenségekkel és fejlődéssel a kellő arányban összehangoló, világos tárgyalásmód, a munka jól gördülő, élvezetes stílusa, a nagyszabású ismeretanyag, az új kutatási eredmények egész sora s végül, a magyar irodalmi fejlődéssel kapcsolatos jelenségek mértéktartó számbavétele, az elismerő fogadtatás biztosítékai nemcsak a szakkörök, hanem a széles olvasóközönség részéről is. A KOZOCSA Sándor és RADÓ György szerkesztésében, a mű függelékeként közölt válogatott bibliográfia (*A román irodalom Magyarországon*) feltehetően ösztönöz majd a román irodalom teljes magyar bibliográfiájának mielőbbi elkészítésére és kiadására.

KEMÉNY G. GÁBOR

Serate d'Opere di Eszterháza. Arie per canto e pianoforte con testo italiano. Da manoscritti di opere rappresentate nell'epoca di Haydn. Pubblicate da Jenő Vécsey—László Somfai. Editio Musica. Bp. 1962.

Az 1959-ben lezajlott HAYDN-émlékév-irányította a figyelmet Eszterházára, „fényes” Miklós operavarára és azokra a magas színvonalú operaelőadásokra, amelyek ezt a hajdani főúri rezidenciát az európai színházi zene egyik jelentős centrumává avatták. Az eszterházi zenei élet ismerete nélkül nem érthetjük meg HAYDN életművét, de megvilágíthatják az itt rendezett előadások a kor egész zenei kultúráját is, mert amit Eszterházán előadtak, az a zenei termék színé-java volt. Garancia erre HAYDN személye. Ezért felbecsülhetetlen értékű az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának egyik büszkesége, az esz-

terházi operaelőadások majdnem hiánytalan kottaanyaga. Ez a gazdagság azonban kötelességekkel jár: feltárni ezt az anyagot és publikálni belőle mindazt, ami a zene-történet szempontjából jelentős, s ami számot tarthat a mai kor emberének tetszésére. Ennek a kötelességnek jegyében látott napvilágot még 1959-ben az a három füzet, amely HAYDN operaáriáit tette hozzáférhetővé a zenekutatók és a zenekedvelők számára. Ugyancsak ennek a kötelességnek az átérzése vette a Zeneműtár két szakemberét, VÉCSEY Jenőt és SOMFAI Lászlót az itt ismertetett gyűjtemény összeállítására. Ebben azokból az operákból kapunk áriákat, melyeket HAYDN maga vezényelt, vagy amelyeknek előadását tervbe vették és kottaanyagát beszerzték.

A gyűjteményt kitűnően megírt előszó vezeti be. Ebben a szerkesztők ismertetik a válogatás és sajtó alá rendezés szempontjait. Megtudjuk, hogy több mint száz opera anyagából keresték ki azokat az áriákat, melyek — véleményük szerint — a legközelebb állnak a mai kor zenészeinek és zenekedvelőinek ízléséhez. A ma is ismert komponistákon, CIMAROSÁN, PICCININ, PAISIELLÓN, ANFOSSIN kívül felvették más, most már nagyjából ismert ismeretlenség homályába merült, érdemes zeneszerzők műveit is. Így esett a választás ANFOSSI, BIANCHI, CIMAROSA, DITTERSDORF, GUGLIELMI, PAISIELLO, PICCINI, RIGHINI, SALIERI és SÜSSMAYR operáira. Ezekből az első füzet 7 szoprán-mezzoszoprán áriát, a második 6 tenor áriát, a harmadik pedig 6 bariton-basszus áriát tartalmaz. Az ének-szólamot mai kulsókkal és ma használatos írásmód szerint közölték. Szövegű zongorakivonat — a szükségesnek mutakozó kiegészítésekkel és dinamikai jelzésekkel — teszi előadásra alkalmassá az áriákat, melyekhez stílusú cadenzákat fűztek biztos ízléssel.

Az áriák szövege olasz, mert Eszterházán olaszul énekelték az olasz operákat. A kis gyűjteményben találunk ugyan nem olasz zeneszerzőket is (DITTERSDORF, SÜSSMAYR), de ezek is olasz stílusban komponáltak, s így érthető, hogy ezeknek az áriái is olasz szövegűek. Így tulajdonképpen az egész kiadvány uralkodó nyelve az olasz, s ezért sajnálatos, hogy az előszót csak német és angol nyelven közölte a kiadó. Bizonyos fokig visszás is ez, mert a kiadvány címe —

legalábbis a borítólapon — csak olaszul szerepel.

A kiadványnak a zenetudomány szempontjából való nagy jelentőségét fölösleges hangsúlyoznunk, inkább az áriák művészi értékét szeretnők kissé méltatni. Az előszóban a szerkesztők — sokat sejtetően — azt mondják, hogy válogatásukban igyekeztek figyelembe venni azokat az „obligát típusokat”, amelyek a XVIII. század operamuzsikáját jellemezték. Valóban ezt a muzsikát csak úgy közelíthetjük meg, ha figyelembe vesszük, hogy pl. ANFOSSI 76, CIMAROSA 75, DITTERSDORF 44, RIGHINI 20, GUGLIELMI 100, PAISIELLO több mint 100, PICCINI 130 operát írt. Ez az opera-tömeggyártás nem képzelhető el bizonyos „obligát típusok” nélkül. Ezek a típusok „obligátok” voltak a szó szoros értelmében, mert megkívánta őket a közönség, a szórakozást kereső főúri vendégsereg, amely elégedetlen lett volna, ha a megszo-kott és könnyen felfogható zene helyett olyat kapott volna, amin elmélkedni kell, ami felráz. Világos tehát, hogy ezekben a nagyrészt alkalmoszülte operákban nem szabad olyan mély élményeket keresnünk, mint aminőkkel MOZART és BEETHOVEN muzsikája ajándékozta meg hallgatóit. De tévedne az is, aki a mai szórakoztató zene sekélyes színvonaláról próbálná megközelíteni ezeket a műveket, mert amit itt kapunk, az művészet és muzsika a legjavából, olyan, amilyen csak CIMAROSA, PAISIELLO stb. vénájából fakadhat. Középen van az igazság: művészet ez a muzsika, de amellet szórakoztató is, igazi, nemes értelemben vett könnyű zene.

Ha ez a kiadvány az eszterházi operák megismertetése mellett hozzájárul ahhoz, hogy zenekedvelő közönségünk ízlése finomabbá váljék, elmondhatjuk, hogy VÉCSEY Jenő és SOMFAI László lelkiismeretes és gondos munkája nemcsak zenetudományunk szempontjából komoly érték, hanem zenei művelődésünknek tett nagy szolgál-at is.

TAKÁCS MENYHÉRT

Újabb exlibris-irodalom. (*Exlibriskunst und Gebrauchsgraphik. Jahrbuch 1961.* Frankfurt am Main, 1962, Deutsche Exlibris-Gesellschaft. 82 (2) 1., 24 t. —

JUHANSOO, Johannes: *25 exlibrist puug-ravüüris.* Tallin, 1960, Eesti NSV. Rahvaloomingu Maja. (8) 1., 25 t. — FERY Antal: *40 exlibris.* (Bev. GALAMBOS Ferenc.) Bp. 1962, Kisgrafikabarátok Köre. (1) 1., 40 t., (5) 1.)

Az exlibris-irodalomnak mindig nagy eseménye a német exlibris-évkönyv megjelenése, amely ma már az évtizedekig vezető szerepet játszó osztrák évkönyveket is felülmúlja változatos tartalmával és magas színvonalú művészi és nyomda-technikai kiállítással. Az 1961. évi évkönyv a hagyományokhoz híven nemcsak napjaink exlibris-művészetéről számol be a világ vezető exlibris-grafikusaival foglalkozó cikkeiben, hanem kellő teret szentel a nemcsak művészeti, de kultúrtörténeti szempontból is jelentős régi exlibriseknek. Josef HOFFMANN cikke (*Das „Exlibris” der Abtissin Cuthsuitha*) a würzburgi dómkönyvtárnak egy VII. századból származó kódexében található, angolszász majuszkula betűkkel írt beírását ismerteti („Cuthsuithae boec./therae abbatissan = Cuthsuithának, az apátnőnek a könyve”). Bár exlibrisen mai értelemben csak a sokszorosított könyvjegyzéket értjük (a szerző maga is idézőjelbe teszi az exlibris kifejezést), a felfedezés könyvtörténeti és művelődéstörténeti szempontból igen jelentős, mert hasonló, kézíratos exlibrist idáig legrégebből a X—XI. század fordulójáról ismertünk. (I. HENRIK würzburgi püspök (995—1018) kézíratos „exlibrise”). A könyvtulajdonos apátnő a VIII. században élt és működött egy Worcester-körűli kolostorban. Gerhard HANUSCH tanulmánya (*Die Supralibros und Exlibris der Abtei Münterschwartzbach*) kötetástáblákba nyomott superexlibriseken és rézmetszetű exlibriseken keresztül mutatja be egy bencés kolostor könyvkultúráját a XVI. századtól (ld. Johannes BURKHARD apát superexlibrisét 1585-ből) a XVIII. századig. A bemutatott négy superexlibris és négy rézmetszetű lap értékes adatokkal gazdagítja a régi német exlibris történetét.

A évkönyv Európa vezető exlibris-grafikusaival több tanulmányban foglalkozik. A bemutatott művészek ismertek ugyan a gyűjtők és a grafikabarátok előtt, művészetüknek ily gazdag illusztrációs anyaggal kísért elemzése azonban a szakirodalomból ez ideig hiányzott. Rudolf ADOLPH Josef WEISZ művészetét mutatja

be, s a közreadott szemelvények jól érzékeltetik az elsősorban fában dolgozó művész fejlődését a konzervatív grafikai felfogástól a nemes értelemben vett absztrakt megoldásokig. Kitűnő rézmetsző és rézkarcoló művészeket ismerhetünk meg Franz KOEBNER (*Der Radierer Helmut Schwarz*), Josef LENZE (*Der wiener Kupferstecher Friedrich Teubel*), Arthur BRÄUER (*Wim Zwierz. Versuch einer Analyse*) és Herbert OTT (*Zwei polnische Exlibris-Künstler*) tanulmányaiból és a kísérő illusztrációkból. A bemutatott rézkarcolóművészek közül Wim ZWIERZ és az OTT által ismertetett Wojciech JAKUBOWSKI világviszonylatban is elsők; az utóbbi utolérhetetlen varázslója a karcolótűnek. A fametszők közül Gerhard HANUSCH tanulmánya a német Willi FUCHS, Josef LENZE cikke a német Norbert OTT, Elisabeth GECK meleg sorai az amerikai Alice HORODISCH-GARMAN, Daniel MEYER esszéje a francia Robert CAMI, Hans LAUT sokszempontú írása a cseh Josef HODEK, Hans SCHULZE megemlékezése a szovjet Andreevics FAVORSZKIJ, Hanns HEEREN beszámolója az észti Johann NAHA exlibrisművészetét elemzi, válogatott illusztrációs anyag kíséretében. Hans SCHULZE mutatja be Heinz OLBRICH exlibris-munkásságát, akinek többszínnyomású, új technikájú lapjai igen népszerűek a gyűjtők között. Örömmel kell regisztrálnunk legnagyobb exlibrisgyűjtőnk, Soó Rezső professzor tanulmányát MENYHÁRT Józsefről (*Die kleingraphische Kunst von József Menyhárt*), amely egyrészt egy itthon kellőképpen nem méltányolt kiváló grafikusunkra hívja fel a nemzetközi közvélemény figyelmét, másrészt sokszempontú lepelemzései révén olyan példát állít a művészportré-írásra, amely messzire kimagasodik a többi tanulmány közül.

Az általános jellegű cikkek közül Helmer FOGEDGAARD írása (*Das Exlibris in Dänemark*) a modern dán exlibrisről nyújt a szűkreszabott terjedelemezhez viszonyítva is átfogó és rokonszenves képet; Abraham HORODISCH írása (*Exlibris auf Briefmarken*) a két kisgrafikai ág rokonvonásaira mutat rá. Érdekes szempontokat vet fel Gerhard KREYENBERG a gyermekexlibrisekről szóló soraiban; kár, hogy a kísérő illusztrációk között magyar művész lapját hiába keressük, pedig DRAHOS István és FERY Antal gyermekexlibrisei

sokszor színvolalásabbak a bemutatottaknál.

Ami a kötet nyomdai kiállítását (papír, szedés, illusztrációk stb.) illeti, méltó GUTENBERG hazájához és iskolapéldája lehet a kifogástalan művészeti kiadványnak. A nyomdászok figyelme odáig terjedt, hogy az egyes, önálló illusztrációkhoz az illusztráció technikájának, stílusának, hangulatának megfelelően különböző színű és minőségű papírost használtak!

Johannes JUHANSOO exlibris-albuma, ha nyomdai kiállítás szempontjából nem is éri el a német exlibris-évkönyv színvonalát, jó tanulság arra, hogy a szovjet-észt népgrafikusai méltó partnerként vesznek részt a grafikusok világversenyében. JUHANSOO fametszetű exlibrisei egy nem kísérletező, hanem biztos technikájú, kissé konzervatív, de ötletgazdag művészt mutatnak be, akinek művészi mondanivalója nehezen tűri az exlibris szűkreszabott méreteit és akinek grafikai mesélőkedve nagyobb méretek, elsősorban könyvillusztráció után kiált. Elmar AMBOJA és Virve MAND részére készült lapjai méltán foglalhatnának helyet egy, a mai európai exlibrisművészetet bemutató gyűjteményes munkában. Paul AMBUR bevezető tanulmánya hasznos útmutató a művész megismeréséhez, és keresetlen szavakkal, de találóan tudatosítja a lapok által nyújtott grafikai élményt.

A Kisgrafikabarátok Köre második kiadványaként — elsőnek a meginduló művész-mappa sorozatban — FERY Antal negyven fametszetű exlibrisét adta közre. FERY Antal a magyar fametszetű exlibris jó hagyományaihoz kapcsolódó, alapos szakmai felkészültségű művész, akit itthon nem foglalkoztatnak tehetségének megfelelően, és akit külföldön jobban ismernek, mint idehaza. FERY Antal a két világháború között dívó, túlnyomórészt nagy fekete felületekkel dolgozó, folthatóság megszüntüléssel szemben a vonalkultúra híve, amely kevesebb festőiséget kínál, de marandóbb grafikai élményt nyújt. Tematikában, szimbolikában sokfélélt ad; témaválasztását nem a divat, hanem művészi meggyőződése diktálja. Sokszor alkalmaz magyar népi motívumokat, s ez különösen ízéssé teszi egyik-másik lapját. FERY Antal exlibrisei nemcsak művésziek és korszerűek, de magyarok is. A művész szereti az állatábrázolásokat, de szokatlan, hogy a szép

női test ábrázolása hiányzik lapjairól. Erős komponáló-készsége, balladaszerű tömörsége, archaizáló készsége és magyaros levegője tették közkedvelté lapjait külföldön és belföldön egyaránt. Mappájának máris komoly külföldi visszhangja van (*Nordisk Exlibris Tidsskrift*. 1962. 2. sz.). A kötet nyomdai kiállítása a Ságvári Endre Nyomdaipari Tanulóintézet jó munkáját dicséri.

GALAMBOS FERENC

Mélanges d'histoire du livre et des bibliothèques offerts à Monsieur Frantz Calot, conservateur en chef honoraire de la bibliothèque de l'Arsenal. Paris, 1960, Librairie d'Argences. 384 l. (Bibliothèque Elzévirienne. Nouvelle Série. Études et documents.)

A közkedvelté vált tudományos emlékkönyvek könyvtári és francia változata a *Calot-emlékkönyv*. Szerkezete nem rendszeres, mondanivalója mégis szélesskálájú és éppen aprólékos adatfeltárása következtében figyelemre méltó.

A jubiláns, az elzászi születésű Frantz CALOT 1920 óta könyvtáros, és 1928 óta dolgozik az Arsenal könyvtárában. Számos kisebb tanulmánya mellett — melyeket a kötetben található személyi bibliográfia tár fel — két nagyobb, a bibliofília és bibliográfia irodalmában ma is számontartott és számottevő (társszerzős) mű fogja őrizni nevét. Az egyik a francia könyvművészet történetéről írt, Bernier-díjas kötete (1931), a másik *Guide pratique de bibliographie* c. műve (1936); mindkettő ma is alapmű a francia könyvtárosképzésben. Munkahelye, az Arsenal könyvtára — melyet számos mintaszerű katalógusban ismertetett meg a közönséggel — eredetileg főúri magángyűjtemény, PAULMY márkí könyvtára volt. A francia forradalom óta nyilvános nemzeti könyvtár, számos kézirat és könyvritkaság, valamint különgyűjtemény őrzőhelye. Őrzi a Bastille levéltárát, a SAINT-SIMON-gyűjteményt; közismert színháztörténeti anyagának gazdagsága.

CALOT és az Arsenal könyvtárának kapcsolatát tisztelői és barátai két fogalommal óhajtják ábrázolni: „conservation” és „communication”, azaz a gyűjtemény egészének és részeinek a proveniencia elve alapján való őrzése, valamint az őrzött kincsek teljes feltárása a kutatás és a közönség számára.

Az emlékkönyv négy csoportban adja a szerzők — minőségileg nem teljesen egy-síkú — tanulmányait. Kéziratokról, könyvekről, könyvkötészetről, valamint könyvtárakról és könyvbarátokról szólnak a cikkek. A 31 tanulmány szinte kivétel nélkül francia vonatkozású; az alábbiakban csupán azokat említjük meg, melyek vagy általános jellegű adatokat is tartalmaznak, vagy melyeknek megállapításai módszertani és egyéb okból szélesebb kör érdeklődésére tarthatnak igényt.

A kötet kéziratokról szóló részének bevezető tanulmányában J. BOUSSARD az Arsenal-könyvtár egyik büszkeségét, a szakirodalomból egyébként már ismert *Arany Evangeliáriumot* írja le, s tesz — kellő óvatossággal — kísérletet stílusa alapján a VII—IX. századokból származható díszmű pontosabb datálására. Belső stíluselemek, illetve más, korabeli művekkel való egybevetés a kézirat keletkezését 796 körül időre utalják, származási helyként Tours-t vagy Aachent említi, s a scriptort ALCUIN közvetlen környezetében keresi. — R. BARROUX egy 1280-i saint-denis-i francia nyelvű krónikás feljegyzéssel kapcsolatban vizsgálja a kézirat, a másoló és a revizor-szerző viszonyát. — Módszertani szempontból érdekes G. OUY-nak egy 1394-ből származó „codex-maquette”-ről írt tanulmánya: megállapítja, hogy nem egy még miniatúran, a miniatör részére utasításokkal ellátott kéziratlapról van szó a Bibliothèque Nationale egyik codexe párlapjának esetében, hanem — ritkán előforduló — a miniatör számára szánt oktatási jellegű mintadarabról. A műfajú vizsgálatot vízjegy-vizsgálat egészíti ki.

A nyomtatott könyvanyaggal kapcsolatos tanulmányok közül P. SÉGUIN I. FERENC korából való, 1529—1543 közt nyomtatott, eddig ismeretlen „faits divers”-eket (a német *Neue Zeytungok* francia változata) ismertet. A híradások elsősorban az olaszországi eseményekkel kapcsolatosak; a török kérdést csak igen távolról szemlélik. — H. de la FONTAINE: VERWEY amsterdami egyetemi könyvtár-igazgató Abel CLÉMENCE-nak a XVI. században Rouenban működött nyomdájáról, a nyomda és a holland reformátusok politikai küzdelmének kapcsolatáról ír s világosan bemutatja: még egy viszonylag kis téma feltárásához is holland, belga, angol és francia könyvtárak rejtett kincsei-

nek rendszeres ismerete szükséges. — A „habent sua fata libelli”-mondás egyik példáját idézi M. FONCIN egy XIV. LAJOS részére készített kéziratos térképgyűjtemény sorsának vizsgálatával kapcsolatban. Érdekesen hívja fel a figyelmet arra, hogy a régi kéziratos térképeket — tekintettel katonai vonatkozásaira — milyen különös gonddal őrizték a francia és egyéb uralkodók magángyűjteményében.

A kötészettörténeti tanulmányok közül jelentősek R. BRUN-nek és J. GUIGNARD-nak GROLLIER-kötésekkel foglalkozó lapjai.

A könyvtárakkal és könyvbarátokkal foglalkozó tanulmányok is elsősorban francia vonatkozásúak. M. PIQUARD egyébként sokat nem mondó cikke GRANVELLE bíboros-államférfi könyvgyűjteményéről szólva megemlíti a gyűjtemény egyes Corvina-származású köteteit (pontosabb adatok nélkül). — Az egész kötet egyik legkiemelkedőbb tanulmánya L.-N. MALCLÈS szakértő, tudós tollát dicséri: az első periodikus francia nemzeti bibliográfiái kísérlet szerkesztőjének, Louis JACOB DE SAINT-CHARLES-nak (1608—1670) működésével foglalkozik. JACOB *Bibliographia Parisina* c. kiadványa (1643—1653) a párizsi megjelenésű, *Bibliographia Gallica* c. kiadványa (1643—1646, 1651—1653) a franciaországi megjelenésű műveket sorolja fel. A szerkesztésben JACOBOT nagy név, G. NAUDÉ támogatta. MALCLÈS a kiadványok ismertetése mellett — melyeknek teljességi kérdésével sajnos nem foglalkozik — az 1640-es évek francia bibliográfiái helyzetéről nyújt áttekintést, és ismerteti a „bibliographie”-fogalom francia szótári történetét. — Könyvtártechnikai-igazgatási szempontból érdekes P. JOSSERAND és J. BRUNO áttekintése a Bibliothèque Nationale tulajdonbélyegzőiről a XVII. századtól. A bélyegzők ily elemző feltárása módot nyújt a könyv állománybavételének időmeghatározására, ha egyéb adatok nem állnak rendelkezésére. Történeti nagy könyvtárainkban is érdemes lenne e kérdéssel foglalkozni. — A XVIII. századi könyvtárpépítéset egyik kulcskérdéséről, a balkonos megoldás viszonylag ritka francia változatáról ír A. MASSON, a párizsi parlament két neves elnökének, MONTESQUIEU-nek és DE BROSSÉ-nak 1728., illetve 1739. évi olaszországi utazásával kapcsolatban. Utal arra, hogy ez az építészeti megoldás általában a jezsuita könyvtárak sajátossága.

A kötet egységét francia volta adja meg: szerzői egy kivételével franciák; szinte kizárólag francia témákat dolgoztak fel. Jellege kifejezetten a baráti-kollegiális megemlékezés jegyeit viseli magán: jó szakemberek figyelemre méltó tanulmányai mellett találunk benne bizony pár közepesen sikerült tanulmányt is. Az előszótíró Julien CAIN és A. ITHIER a barátok szavát tolmácsolták, s nyilván nem szerkesztőkként felelnek a kötetért.

TÓTH ANDRÁS

Tammaro de Marinis: La biblioteca Napoletana dei re d'Aragona. Milano, 1947—1952. I—IV. köt.

Az aragóniai uralkodóház nápolyi ágának XV. századi könyvtártörténetét tárgyaló és bemutató mű mind tartalmának gazdagságával, mind kiállításának szépségével messze kiemelkedik a legutóbbi időkben megjelent hasonló jellegű munkák közül. Módszerbelileg is sok tekintetben újat hoz, a benne közölt adat- és képanyag pedig elsőrendű forrás MÁTYÁS király budai könyvtárát illetően is.

A négy kötet közül az első tartalmazza a tulajdonképpeni könyvtártörténetet: egyenkint ismerteti az aragóniai házból származó uralkodók könyvtárgyarapítási törekvéseit, tudomány- és irodalompartoló magatartását, az udvarukhoz tartozó humanistákat. Utóbbiak közül nem egy nem csak mint szerző, hanem mint fordító vagy könyvmásoló is tevékenykedett az egyes kódexek létrejötte körül.

Külön fejezet szól a másolókról, a könyvkötőmesterekről és azokról a művészekről, akik a kódexek miniatúráit készítették. A korvinákkal kapcsolatban eddig csupán néhány nagy miniatör nevét tartottuk számon: TAMMARO DE MARINIS műve nyomán egészen bizonyos, hogy új neveket kell majd ezekhez sorolnunk. Hogy csupán egy egészen feltűnő példát említsünk: a nemrég a Vatikánban felfedezett *Arrianus-korvina* miniatörát D. J. A. ROSS, a kódex felfedezője Francesco Antonio del CHERICO-ban jelöli meg — bár nem minden feltétel nélkül. A TAMMARO DE MARINIS művében közölt képanyag alapján biztosra kell vennünk, hogy a fenti kódex miniatörora nem CHERICO, hanem Cristoforo MAJORANNA, aki 1480—1492-ig állt a nápolyi udvar szolgálatában. A to-

vábbiakban bizonyára még a kapcsolatok egész sorát lehet majd kimutatni a budai és a nápolyi könyvtár között.

Az ismertetett mű második kötete a nápolyi könyvtár állományáról nyújt, részben eddig teljesen ismeretlen levéltári adatok alapján hű és hiteles képet. A források szövegének részletes közlése annyival is értékesebb, mert ezek egy részének eredetije elpusztult a legutóbbi háború során.

A harmadik és negyedik kötet összesen 314, csak részben színes, de egyébként elsőrendű kivitelű reprodukciót tartalmaz az aragóniai uralkodók nápolyi könyvtárából fennmaradt kódexek lapjairól, kötéstábláiról, emblémáiról. Ezeket átlapozva első tekintetre is feltűnő az a nagy hasonlóság, ami a kötetekben közölt kötéstáblák és az ún. korvina-kötések között van.

Az egész munkához felhasznált irodalmi apparátus (amely az első kötet végén található) magyar vonatkozásaiban semmiképpen sem tekinthető teljesnek: FRAKNÓI, HEVESY, HOFFMANN Edit, THALLÓCZY neve előfordul, de pl. sem GULYÁS Pálnak SAMBUCUS könyvtáráról szóló munkája, sem pedig ZOLNAY—FITZ korvina-bibliográfiája nem szerepel az irodalomjegyzékben.

CSAPODINÉ GÁRDONYI KLÁRA

Paupié, Kurt: Handbuch der österreichischen Pressegeschichte 1848—1959. Band 1. Wien. Wien—Stuttgart, 1960, Braumüller. [6] 232 l.

Az osztrák sajtó történetének nélkülözött kézikönyvét PAUPIÉ ott kezdi, ahol a múlt századvég osztrák sajtótörténetesei (ZENKER, HELFERT) abbahagyták: a polgári forradalom évével. Két kötetre van tervezve a mű: ezek közül az elsőről adunk itt számot. Ez két részre oszlik: az első, rövidebb rész az általános sajtóviszonyokat, elsősorban a sajtó jog mindenkori alakulását, valamint a mindenkori pártpolitikát tárgyalja (talán kissé messzebb menően is, mint az a sajtó párttagozódásának megértéséhez szükséges volna) — három fejezetre osztva, amelyeknek címe pontosan kifejezi az általuk felölelt szakaszokat: *Az Osztrák—Magyar Monarchia, Versailles-től Berchtesgaden-ig* s végül *A második világháború szakasza a jelenkorig*. A második rész az egyes (persze válogatott)

lapok leírását, bibliográfiai és történeti adataikat tartalmazza. A második rész jóval terjedelmesebb az elsőnél: a szerző célja nyilván az volt, hogy magukról az egyes orgánumokról adjon a könyv minél bővebb tájékoztatást. Az egyes leírások még azt is megmutatják, mely könyvtárakban és milyen jelzet alatt található a tárgyalt sajtótermékek. A bevezetésből megtudjuk, hogy a még meg nem jelent második kötet fogja tárgyalni a hírgyűnökségeket, hírlap-tudósítókat, hivatalos sajtószerveket és az újságírói szervezeteket, és ebben a második kötetben lesz a vidéki hírlapok részletes ismertetése, végül a teljes bibliográfia és a mutató.

A könyv tehát nem szintézis, hanem igazi német mintájú „Grundriss”, amelynek célja az érdeklődők és a kutatók eligazítása, a részletkutatások számára nélkülözhetetlen első adatszolgáltatás.

Az összefüggő történeti részből — amely már a hazai kapcsolatoknál és analógiáknál fogva is különösen érdekes számunkra — a polgári sajtószabadság megvalósulásának hosszú és bizonytalan útját emelhetjük ki. A hirdetési adó csak 1874-ben szűnt meg, a hírlapbélyeg 1879-ben, a kaució pedig 1894-ig volt kötelező. 1902-ben új sajtótörvényjavaslat készült, de ez nem került tárgyalás alá. És 1933-ban a DOLLFUSS-kormány már újra bevezette a cenzúrát. Jellemző a lapvállalkozás koncentrációjáról szóló rész is: az első konzern 1873-ban alakult, akkor, amikor az ELBEMÜHL-társaság 17 papírgyára mellé megvásárolt egy kiadóvállalatot és az egyik legrégebbi (*Fremdenblatt*) meg az egyik legelterjedtebb (*Illustriertes Wiener Extrablatt*) napilapot. Egy másik nagy napilap, a *Neues Wiener Tagblatt*, a STEYRERMÜHL papírgyár ugyancsak vertikális felépítésű monopolvállalkozásához tartozott. A legtöbb lap bankérdekeltiségekkel állt közvetlen kapcsolatban, így a világhírű *Neue Freie Presse* az Angol—Osztrák Bankkal.

Nagyon érdekes a rovatok kialakulását tárgyaló rész is. És nem érdektelen megjegyeznünk, hogy az 1885-ben a vasárnapi munkaszünet tárgyában hozott törvényt vezetett arra, hogy a vasárnapi és hétfői lapok egy részét átmenetileg a magyar határvárosokban nyomtatták.

Nem lehet azonban teljesen egyetérteni a lapok csoportosításával a mű második részében; itt ugyanis két szempont — a

megjelenés szempontja egyfelől, a pártállás szempontja másfelől — keresztezi egymást. Így került az osztrák kommunisták 1948-tól 1957-ig fennálló *Der Abend* c. lapja a boulevard-lapok közé — csak azért, mert délután jelent meg, és ez a megjelenési mód általában a boulevard-lapok saját-sága volt.

Mindent összevetve, PAUPIÉ könyve a sajtótörténész, de a dokumentalista számára is értékes, alapvető kézikönyv.

DEZSÉNYI BÉLA

Langlois, Pierre—Mareuil André: Guide bibliographique des études littéraires. Paris, 1960, Hachette. 254, XXXII l.

A gazdag francia irodalmi bibliográfiák sorában két év leforgása alatt második kiadását érte meg a Pierre LANGLOIS és André MAREUIL szerkesztette irodalmi bibliográfia. A szerzők célkitűzése a *Bevezető* tanúsága szerint eredetileg az volt, hogy elsősorban a kulturális központoktól távol eső kisvárosok tanárai számára nyújtsanak segítséget, és ellássák őket útbaigazító tanácsokkal. A munka során felmerülő szükségletek arra készítették a szerzőket, hogy kiszélesítsék gyűjtéskörüket és úgy szerkesszék meg munkájukat, hogy a külföldi szakemberek és érdeklődők igényeit is ki tudják elégíteni. A bibliográfia végül e kettős célkitűzésnek megfelelően készült el. E kettősség nyomja rá bélyegét, ez azonban nem vált a kézikönyv kárára, sőt előnyösen gazdagította anyagát.

A bibliográfia két fő részre oszlik. Az elsőben a hagyományos irodalomtörténeti periodizációt követő hét fejezetben követi nyomon az irodalom fejlődését, a második részben a francia irodalom alaposabb megismerését elősegítő segédeszközöket sorakoztatja fel. Az első fő rész fejezetei közül az első helyen az antik görög és latin irodalom francia nyelven hozzáférhető auctorai, továbbá a korra, illetve az egyes szerzőkre vonatkozó szakirodalom kap helyet. E fejezet beiktatását az iskolai igények tették szükségessé. A második fejezet a középkor anyagát, a harmadiktól a hetedik fejezetig terjedő anyag pedig századonkénti megosztással egy-egy év-század anyagát mutatja be.

Az első hét fejezet általános szerkesztési elve a következő: első helyen a korra vonatkozó általános művek sora áll, a

korszak történelmét, művelődéstörténetét, összefoglaló irodalomtörténeti és művészettörténeti feldolgozását tartalmazó művek. Ezt követik az antológiák, szöveggyűjtemények, majd a nyelvre vonatkozó feldolgozások adatai, végül pedig a korszak kiemelkedő alkotóiról szóló alfejezetek. Természetesen ezek az utóbbi fejezetek nem mechanikusan sorrendben követik egymást, hanem kronológiai rendben, az azonos irányzathoz tartozókat együvé sorolva. Az így kialakult csoportok előtt a rájuk vonatkozó összefoglaló művek találhatóak.

A bibliográfia célkitűzéséből következik, hogy nem csupán a bibliográfiai adatok felsorakoztatására szorítkozik, hanem a „bibliographie raisonnée” leegyszerűsített módszerét követve, szűkszavú útbaigazítást ad a feltüntetett művek jellegéről, illetve felhasználhatóságáról. E megjegyzések gyorsan eligazítják a kiadványt forgató gyakorló pedagógust éppúgy, mint a külföldi szakembert. Egy kiragadott példával szeretném jellemezni a szerkesztési elvet. A Jean-Jacques ROUSSEAU részlet felépítése a következő: az élén a két ROUSSEAU-bibliográfia adata áll, ezt követi a kommentáló mondatokkal kísért kiadás-felsorolás, az oeuvre teljesektől az ún. iskolai kiadásokig, majd a biográfiák következnek, szétválasztva az összefoglaló műveket, a részleteket tárgyalóktól, végül hasonló elvek alapján az életművet elemző irodalomtörténeti művek következnek. A bibliográfia célkitűzéseiből következik, hogy válogat, előnyben részesíti a modern, könnyebben hozzáférhető anyagot.

A második rész ugyancsak hét fejezetre tagolódik, és az irodalmi, irodalomtörténeti kutatások további segédeszközeit tartalmazza. Az első fejezet a nyelvre, különösen az irodalmi nyelvre vonatkozó műveket rendszerezi, a következő a bibliográfiai segédkönyvek annotált bibliográfiáját sorolja fel. A tizedik fejezet a nagy, összefoglaló irodalomtörténeti munkákat jellemzi. A tizenegyedik a különböző szövegkiadványok iránt érdeklődőket igazítja útba, felsorolja a fellelhető szövegkiadvány-sorozatokat. A következő fejezet egy nálunk kevésbé felhasznált irodalomnépszerűsítési módszer rendezett anyagát, a hanglemezre vett irodalmi alkotások korszakokból sorolt adatait tartalmazza. A szövegeket a legkiemelkedőbb művészek interpretálják, de

a huszadik századi felvételek között sok esetben maguk az írók szólaltatják meg alkotásaikat (többek között ARAGON, COCTEAU, ÉLUARD és GIDE). A tizenharmadik fejezet a szakfolyóiratokat csoportosítja, röviden jellemezve sajátos arculatukat. Az utolsó fejezet a „művelt ember” (l'honnête homme) számára elengedhetetlenül szükséges auktorok és művek jegyzékét tartalmazza a XIX. század végével bezáróan.

A második kiadás függelékeként a bibliográfia struktúráját követve a nem francia nyelven megjelent, francia irodalomtörténeti tárgyú monográfiák válogatott bibliográfiáját találhatja meg az olvasó.

REJTŐ ISTVÁN

Bako, Elemér: Hungarian abbreviations. A selective list. Compiled by —. Washington, 1961, Libr. of Congress. Slavic and Central European Division. Reference Department. IV, 145 l.

A Library of Congress érdekes kelet-európai rövidítésgyűjteményeinek sorában most az orosz, lengyel, cseh és jugoszláv füzetek után a magyar is megjelent. Terjedelemre és alakra is ez a legszerényebb a többiek között és benyomásunk szerint ez a legkevésbé sikerült is. Ez a megállapítás nem változtat azon a tényen, hogy ez a fõmechanikai sokszorosítással készült könyvecske — mint tudomásunk szerint az első terjedelmesebb magyar rövidítésgyűjtemény — még itthon is hézagot pótol, nem is beszélve arról, hogy külföldön nemcsak a rövidítések feldolgoásával, hanem azok kifogástalan angol fordításaival is jó szolgálatokat tehet. De ugyanakkor azt is meg kell állapítanunk, hogy a gyűjteménynek jelen alakjában lényeges hibái és hiányai is vannak. Ennek a fő okát abban látjuk, hogy a gyűjtés területét a szerző szinte egyáltalán nem korlátozta — talán csak a sportegyesületekre nem tér ki (bár az FTC-t itt is megtalálhatjuk) —, ezzel szemben nemcsak ún. kommerciális névrövidítéseket (mint pl. TÜKER, FAÉRT stb.) tartalmaz nagy mennyiségben, hanem olyan — pl. katonai — szórövidítéseket is hoz, amelyeket sem ún. hivatalos rövidítéseknek, sem gyakoriaknak nem tarthatunk (pl. elg. = ellenség, elleneség; egys. = egység stb.). Így aztán —

aki sokat markol! — ez említett kategóriák anyaga nem éri el a kellő mennyiséget, s így továbbra is rejtély marad számunkra és a nagyvilág számára is, hogy olyan szép akronymok, mint a „Barnevál”, „Bőrella”, „Kipella”, „Erőjakab” és számtalan társaik milyen vállalatokat takarnak, viszont — ami ennél jóval nagyobb baj — a gyűjtemény „súlyosabb” anyagában is komoly hiányosságok vannak, mint arra MÁTRAJ László kitűnő kis ismertetésében egy angol szakfolyóiratban már rámutatott.¹ Az ő általa hiányolt ELTE (= Eötvös Loránd Tudomány Egyetem), OTSB (= Országos Testnevelési és Sporthizottság), EK (= Egyetemi Könyvtár), DEK (= Debreceni Egyetemi Könyvtár), SzEK (= Szegedi Egyetemi Könyvtár) mellé mi még felsorolnánk többek közt a következő névrövidítéseket: BgyM (= Begyűjtési Minisztérium), Elm M (= Élelmezési Minisztérium), KDB (= Közületi Döntőbizottság), KiSOSz (= Kiskereskedők Országos Szakszervezete), KK (= Közellátási Kormánybiztos), Közl. M. (= Közlekedésügyi Minisztérium), KPM (= Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium), ME (= Miniszterelnökség), M. M. Sz. Sz. (= Magyar Mérnökök Szabad Szakszervezete), PM (= Pénzügyminisztérium), SzTK (= Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ), VEM (= Vegyipari és Energiaügyi Minisztérium), VKGM (= Város- és Községgazdálkodási Minisztérium), a gyakori szórövidítések közül pedig a l. (lásd) és a fm. (folyóméter) rövidítéseket. Viszont meg kell jegyeznünk, hogy felesleges dolgokat is találhatunk a füzetben, mint pl. „Patyolat” ami nem rövidítés.

E kis ismertetés írója, aki több, mint egy évtizede foglalkozik rövidítések gyűjtésével és feldolgozásával, teljes mértékben értékeli azt az önfeláldozó munkát, amit egy ilyen — a teljességet soha el nem érő — gyűjtemény összeállítása jelent, a fenti kritikai megjegyzésekkel, nem elkedvetleníteni akarta a kétségtelenül hasznos munka szerzőjét, hanem ösztönzést adni ahhoz, hogy egy esetleges új kiadás tervszerűbb elgondolás alapján a mostaninál teljesebb és tökéletesebb kidolgozásban kerüljön forgalomba.

MORAVEK ENDRE

¹ *Library Review*, Winter 1961. 294. l.

Herrmann, Peter: Praktische Anwendung der Dezimalklassifikation. Klassifizierungstechnik. 4. erweiterte und verbesserte Auflage. Leipzig, 1962, Verl. f. Buch- und Bibliothekswesen. 98 l.

Az Institut für Dokumentation der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin negyedik kiadásban bocsátja közre Peter HERRMANN tanulmányát az Egyetemes Tizedes Osztályozásról. A kiadások száma azt bizonyítja, hogy HERRMANN könyvét nagy érdeklődéssel fogadták a Német Demokratikus Köztársaságban, a kiadó testület illetékes volta pedig amellettszól, hogy az illetékes körök súlyt helyeznek arra, hogy a dokumentációs intézmények és könyvtárak dolgozói ismerjék az ETO problémáit.

HERRMANN munkájának kelendőségét megmagyarázza az a körülmény, hogy a szerző világosan, közérthető módon adja elő mondanivalóját, és mindig figyelembe veszi a gyakorlat kívánalmait. Az első és második kiadás — mint az előző kiemeli — a szakozóknak akart gyakorlati vezérfonalat adni a kezébe. A harmadik és a negyedik kiadás ezen felül azokra is figyelemmel van, akik a már szakozott anyaggal dolgoznak, ezt kell elrendezniük és újra megtalálniuk. E két szempont tekintetbe vételével a szerző elmondja mindazt — sem többet sem kevesebbet —, amit az ETO-val dolgozónak erről a rendszerről tudnia kell. Ismerteti az ETO lényegét és kifejlődésének történetét. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy miképpen dolgozhatjuk bele magunkat ebbe a kiterjedt rendszerbe. Beszél azután az ETO felépítéséről és logikájáról. Itt sajnálattal állapítottuk meg, hogy azt a látszólagos ellentmondást, miszerint az ETO-ban az általánosabb fogalmakat kisebb számok fejezik ki, HERRMANN is azzal a — véleményünk szerint hibás — magyarázattal igyekszik érthetővé tenni, hogy a jelzetekben az első pont után következő számokat tulajdonképpen tizedes számoknak kell tekinteni. Hibás ez a magyarázat mindenekelőtt azért, mert a tizedes szám is növeli a mennyiséget. De főként azért hibás, mert a decimális osztályozás logikáját ismeri félre. Az ETO-ban ui. a szám fogalmat jelent, a fogalom pedig annál kevesebb jeggyel rendelkezik, minél általánosabb. Ha így tekintjük az ETO szakszámait, akkor világos, hogy az egyetemes fogalmat

kevesebb jeggyű számmal kell kifejezni, mint az egyedit.

Elismerésre méltóan világos indokolással tárgyalja HERRMANN az osztályozás technikájának problémáit. Igyekszik ránevelni olvasóit az egységes és következetes szakozásra. Ennek érdekében behatóan foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy hol kell részletesebb s hol kevésbé részletes osztályozásra törekednünk. Figyelmeztet az alosztások szükségtelen halmozásának elkerülésére, a szükséges alosztások logikus rendjének megtartására. Alapszabálynak tekinti, hogy a szakozó úgy alkossa meg a jelzetet, hogy azalatt bármikor meg is tudja találni az odahelyezett anyagot.

Az ETO alapján rendezett katalógus könnyebb kezelhetősége érdekében szükségesnek tartja HERRMANN tárgyszónyilvántartás vezetését is. Ennek alapja lehet az ETO mutatója, de fel kell venni bele a viszonyítással képzett fogalmakat is. Csak ennek segítségével érhetjük el, hogy következetesen mindig ugyanazt a jelzetet adjuk az azonos fogalmaknak.

Hasznos tájékoztatást nyújt a könyvecske az ETO kiegészítésével kapcsolatos eljárásról. Kár, hogy a kiegészítésre irányuló javaslatok formalitásának ismertetésénél nem emlékezik meg arról, hogy törölt szám helyébe új fogalmat helyezni bizonyos — a katalógusok rendje érdekében megszabott — határidőn belül nem lehet. Ennek a szabálynak ismerete sok fölösleges munkától megkíméli a javaslattevőket. Helyeselnünk kell ezzel szemben azt, hogy HERRMANN felhívja a figyelmet azokra a hátrányokra, amelyekkel az ETO-szakszámok egydimenziós alosztásának mértéktelen szaporítása jár. Nem kétséges, hogy az új szakszámoknak az a tömeggyártása, amelyre a FID az utóbbi időkben rátért, nemcsak a katalógusok folytonos átrendezése szempontjából jelent leküzdhetetlen nehézségeket, hanem hovatovább lehetetlenné teszi azt is, hogy egy átlagos szakozó az ETO egész területét áttekinthesse.

Az ETO szerint szakozók munkaeszközzeit tárgyaló részben érdeklődéssel olvastuk, hogy a Német Szabványügyi Bizottság díjtalan ETO felvilágosító szolgálatot állított fel. Ezt mindenki igénybe veheti, aki szakozásában olyan nehézségekre bukkan, amelyeket saját eszközeivel nem tud elhárítani. Ilyen természetű felvilágosító

szolgálat bevezetése nálunk is nagyon kívánatos lenne. Az Országos Osztályozó Bizottság foglalkozik ugyan elvi kérdésekkel, egy-egy újonnan felmerülő fogalom kifejezésére javasol is szakjelzeteket, de konkrét szakozási nehézségekben nem nyújt és nem is nyújthat segítséget az osztályozóknak. Pedig az ilyen jellegű felvilágosítások nagy mértékben elősegítenék szakozóink munkájának egységesebbé tételét.

Foglalkozik végül a szerző az ETO alkalmazásának területeivel és alkalmazásának előnyeivel, valamint hátrányaival. Kiténik, hogy az ETO igen használható katalógusok, könyvek rendezésére, kiadóhivatalokban és szabadalmi irodákban, gyűjtemények, levéltárak anyagának szakok szerinti csoportosítására, jegyzékek, bibliográfiai áttekinthetővé tételére, codeként mechanikus válogatásnál és szakosztályok szerkesztésénél egyaránt. Előnyei: univerzális jellege, nemzetközi érvénye, sajátos metodikája, amely lehetővé teszi az osztályozás elemeinek legkülönbözőbb kombinálását, végül az, hogy számokkal dolgozik, amelyek egyértelműek és a beosztásban is könnyebben kezelhetők, mint a betűk. Hátrányai — a túlzó egydimenziós alosztáson kívül — olyan hiányosságok, amelyek nem az ETO felépítésének folyamánai, más szakrendszerekben is felmerülnek.

TAKÁCS MENYHÉRT

Les bibliothèques dans la République Populaire Roumaine. București, 1961, Meridiens. 75 l.

A Román Népköztársaság könyvtárügyét ismertető füzet nyolc fejezetben tárja a közönség elé a román nép kulturális forradalma egyik jelentős tényezőjének: a könyvtárügynek a fejlődését. Az első fejezet rövid áttekintést ad a nyomdászat és a könyvtárügy fejlődéséről. A második fejezettől kezdve mutatja be a Román Népköztársaság könyvtári hálózatának szervezeti felépítését. A Román Népköztársaságban jelenleg 27 647 könyvtár működik, tehát minden 620 lakosra jut egy könyvtár. Ezek a könyvtárak összesen 60 millió kötetnyi állománnyal rendelkeznek, tehát minden 100 lakosra 360 kötet könyvtári könyv jut. 1959-ben 6 240 000 olvasó több mint 42 millió könyvet kölcsönzött.

Helyreigazítás. Az 1962. évi 4. szám 350. lapján a 2. hasáb 17. sorában „irt” helyett „írtak” olvasandó.

Az Oktatás- és Művelődésügyi Minisztérium könyvtári hálózatába tartozik a 16 területi könyvtár. Ezek a „nagy könyvtárak színvonalán működve kielégítik a nagyközönség olvasási igényeit, valamint a tudományos kutatók tájékoztatási és dokumentációs szükségleteit”. A területi könyvtárak ellenőrzése és irányítása alatt működnek a körzeti könyvtárak. Az említett két könyvtártípust egészíti ki a városi és falusi könyvtárak kiterjedt hálózata. A Minisztérium hálózatába tartoznak a különböző iskolák és egyetemek könyvtárai is. Az utóbbiak évente 480 000 kötetet gyarapodnak, s a 255 olvasóteremnek 13 749 férőhelye van (szemben az 1948-i 64 olvasóterem 2326 férőhelyével).

A szakszervezeti könyvtárhálózatban 1959-ben 5310 könyvtár 9 273 000 kötet állománnyal működött. A szövetkezeti könyvtárak 533 000 kötetét 95 000 olvasó vette igénybe.

Külön fejezet tárgyalja a két nemzeti könyvtár: a Román Tudományos Akadémia Könyvtárának és a Román Népköztársaság Központi Állami Könyvtárának fejlődését. Az Akadémiai Könyvtár 1959. évi legfontosabb adatai: állománya 2 690 000 kötet könyv, 32 000 folyóiratféleség 450 000 kötetben, 15 700 kézirat, 132 000 különböző történelmi dokumentum, 115 000 metszet, lenyomat, fénykép, 9000 térkép, 120 000 érem. A könyvtár 88 ország intézményeivel áll rendszeres cserekapcsolatban. Az 1955-ben megszervezett Központi Állami Könyvtár állománya ma már három és fél millió kötet, olvasótermeiben naponta 550 személy fordul meg. A könyvtár legfontosabb feladata a köteleplendyok alapján az ország sajtótermékeinek gyűjtése, nyilvántartása, a nemzeti bibliográfia összeállítása, a közművelődési könyvtárak módszertani irányítása, a könyvtárosok képzése és továbbképzése, könyvtártani kézikönyvek kiadása; országos viszonylatban intézi a könyvtárközi kölcsönzést.

A füzet ismerteti még a szakkönyvtári és dokumentációs hálózatot, tájékoztat a könyvtári munka módszereiről, a könyvtárosképzésről és a romániai könyvtárpolitika különböző kérdéseiről (pl. irányítás, nemzetközi kapcsolatok stb.).

MOLNÁR ISTVÁN

TARTALOM

<i>k. b.</i> : A VIII. Kongresszus után	1
<i>Kőhalmi Béla</i> : A művek sorsa és a bibliográfia — Das Schicksal der Werke und die Bibliographie	4
<i>Csapodi Csaba</i> : Mikor szűnt meg Mátyás király könyvfestő műhelye? — Quand l'atelier des illuminateurs du roi Matthias a-t-il cessé de travailler?	27
<i>Dümmerth Dezső</i> : A budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményének keletkezése (1561—1635) — Der Ursprung der Bestände der Universitätsbibliothek zu Budapest (1561—1635)	43
<i>Rejtő István</i> : A Budapesti Napló és a „hiréli” rovat — La fondation et les premières années du journal Budapesti Napló (1896—1898)	59
<i>Siklós András</i> : A magyarországi sajtó a forradalmak időszakában 1918—1919 — The Hungarian Press during the Revolutions 1918—1919	73

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Kókay György</i> : Az újságírói hivatásról a felvilágosodás korában	86
<i>Barcza József</i> : Kazinczy Ferenc első könyvtára Sárospatakon. II.	92
<i>Kozocsa Sándor</i> : Arany János szerkesztői munkásságához	98
<i>Antall József</i> : Eötvös József és a Politikai Hetilap engedélyezése	100
<i>Fodor Oszkár</i> : Szamuely Tibor ismeretlen cikkei	107
<i>Markovits Györgyi</i> : „Tiétek a föld!”	110

MAGYAR KÖNYVESMÁZ

<i>Borsa Gedeon</i> : Régi magyarországi nyomtatványok a szlovákiai gyűjteményekben	116
<i>Dumitrescu, Dinu A.</i> : Une édition inconnue d'une „Newe Zeitung” imprimée en Hongrie en 1595	120
<i>Jenei Ferenc</i> : Lipsiai Pál levele Melith Péterhez	121

FIGYELŐ

<i>Moravék Endre</i> : Ötven éves a Deutsche Bücherei	123
<i>Haraszthy Gyula</i> : A könyvtári tájékoztatás újabb kollektív munkaeszközei	126
<i>Tőkés László</i> : A mikrokártya és a kutatók	130
<i>Molnár Nándor</i> : Közvetlen vagy közvetett átírást?	146

HIREK : Aranyossi Pál emlékezete (<i>Dezsényi Béla</i>) — Geréb László 1905—1962 (<i>Zoltán József</i>) — Tóth Kálmán — Újranyomják a Kolokol-t (<i>Nagydiósi Gézáné</i>) — Százestendős Magyarország legnagyobb földgömbje (<i>Fallenbüchl Zoltán</i>) — Tangut filológia (<i>Nagydiósi Gézáné</i>) — Új nyugatnémet könyvtár-tudományi összefoglalás (<i>T. A.</i>) — Fordítási statisztika (<i>N.</i>) — Husz tan-könyve (<i>N.</i>)	148
--	-----

SZEMLE

Az Országos Pedagógiai Könyvtár Évkönyve 1960 (Ism. <i>Hodinka László</i>)	154
Arany János „Kapesos könyve” (Ism. <i>D. Szemző Piroska</i>)	155
Pálffy Endre: A román irodalom története (Ism. <i>Kemény G. Gábor</i>)	156
Serate d'Opere di Eszterháza (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	159
Újabb exlibris-irodalom (Ism. <i>Galambos Ferenc</i>)	160
Mélanges d'histoire du livre et des bibliothèques (Ism. <i>Tóth András</i>)	162
Tammaro de Marinis: La biblioteca Napoletana dei re d'Aragona (Ism. <i>Csapodiné Gárdonyi Klára</i>)	163
Paupicé, Karl: Handbuch der österreichischen Pressegeschichte (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	164
Langlois, Pierre—Mareuil, André: Guide bibliographique des études littéraires (Ism. <i>Rejtő István</i>)	165
Bako, Elemér: Hungarian abbreviations (Ism. <i>Moravék Endre</i>)	166
Herrmann, Peter: Praktische Anwendung der Dezimalklassifikation (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	167
Les bibliothèques dans la République Populaire Roumaine (Ism. <i>Molnár István</i>)	168

TABLES DES MATIÈRES

<i>k. b.</i> Après le VIIIème Congrès	1
<i>B. Kóhalmi</i> : Le destin des oeuvres littéraires et la bibliographie Avec résumé en allemand)	4
<i>Cs. Csapodi</i> : Quand l'atelier des illuminateurs du roi Matthias a-t-il cessé de travailler? (Avec résumé en français)	27
<i>D. Dümmerth</i> : L'origine des collections de la Bibliothèque Universitaire de Budapest 1561—1635 (Avec résumé en allemand)	43
<i>I. Rejtő</i> : La fondation et les premières années du journal Budapesti Napló (1896—1898) (Avec résumé en français)	59
<i>A. Siklós</i> : La presse Hongroise à l'époque des révolutions 1918—1919 (Avec résumé en anglais)	73

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>Gy. Kókay</i> : Opinions sur la profession journalistique à l'époque des lumières en Hongrie	86
<i>J. Barcza</i> : La première bibliothèque de Ferenc Kazinczy à Sárospatak	92
<i>S. Kozocsa</i> : Contributions à l'activité rédactionnelle du poète János Arany	98
<i>J. Antall</i> : József Eötvös et la licence du journal Politikai Hetilap	100
<i>O. Fodor</i> : Les articles inconnus de Tibor Szamuely	107
<i>Gy. Markovits</i> : „Tétek a föld!” (Livre interdit en 1935 de Mihály Károlyi)	110

ANCIENS IMPRIMÉS HONGROIS

<i>G. Borsa</i> : Vieux imprimés de Hongrie dans les bibliothèques de Slovaquie	116
<i>D. A. Dumitrescu</i> : Une édition inconnue d'une „Newe Zeitung” imprimée en Hongrie en 1595	120
<i>F. Jenei</i> : La lettre de Pál Lipsiai Rhéda à Péter Melith	121

CHRONIQUE

<i>E. Moravsek</i> : La cinquantenaire de la Deutsche Bücherei	123
<i>Gy. Haraszthy</i> : Les listes d'acquisitions collectives des bibliothèques hongroises	126
<i>L. Tókécs</i> : La microcard et la recherche scientifique	130
<i>N. Molnár</i> : Translittération bibliographique faite d'après une langue autre que la langue originale des ouvrages	146

NOUVELLES	148
-----------------	-----

COMPTES RENDUS CRITIQUES

Az Országos Pedagógiai Könyvtár Évkönyve 1960 (<i>L. Hodinka</i>)	154
Arany János „Kapcsoló könyve” (<i>P. D. Szemző</i>)	155
Pálffy Endre: A román irodalom története (<i>G. G. Kemény</i>)	156
Serate d'Opere di Eszterháza (<i>M. Takács</i>)	159
Nouveaux livres sur les ex-libris (<i>F. Galambos</i>)	160
Mélanges d'histoire du livre et des bibliothèques offerts à Monsieur Frantz Calot (<i>A. Tóth</i>)	162
Tammaro de Marinis: La biblioteca Napoletana dei re d'Aragona (<i>K. Csapodi-Gárdonyi</i>)	163
Paupié, Karl: Handbuch der österreichischen Pressegeschichte (<i>B. Dezsényi</i>)	164
Langlois, Pierre—Mareuil, André: Guide bibliographique des études littéraires (<i>I. Rejtő</i>)	165
Bako, Elemér: Hungarian abbreviations (<i>E. Moravsek</i>)	166
Herrmann, Péter: Praktische Anwendung der Dezimalklassifikation (<i>M. Takács</i>)	167
Les bibliothèques dans la République Populaire Romaine (<i>I. Molnár</i>)	168